

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА МУЗИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
ІМЕНІ П. І. ЧАЙКОВСЬКОГО

**ІРА МАЛАНЮК – ВИДАТНА УКРАЇНСЬКА СПІВАЧКА: ЖИТТЄВИЙ І
ТВОРЧИЙ ШЛЯХ**
(СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ «ОПЕРНИЙ СПІВ»)
СПЕЦКУРС

Іванчук Соломії-Іванни Романівни
здобувача ступеня доктора мистецтва
кафедри оперного співу

Творчий керівник:

Народний артист України, професор,
завідувач кафедри оперного співу

Дяченко Олександр Миколайович

Науковий консультант:

Кандидат мистецтвознавства, доцент,
професор кафедри історії
української музики та музичної фольклористики

Таранченко Олена Георгіївна

Київ – 2024

ПЛАН

I. Класичні та національні вокальні школи.

II. Розвиток вокально-виконавського мистецтва в Галичині другої половини XIX — першої половини XX століть.

III. Вихідці Львівської вокальної школи на оперних сценах світу та педагоги вокалу зарубіжжя.

IV. Список рекомендованої літератури.

I. Класичні та національні вокальні школи.

1. Стиль *bel canto* – основа розвитку європейського професійного співу.
2. Наукове та методичне обґрунтування стилю і техніки *bel canto*
3. Методичні засади *bel canto* в працях Джованні Пачіні та Ніколи Ваккаї.
4. Розвиток засад строї італійської школи середині і в другій половині XIX століття та формування нових національних шкіл співу.
5. Порівняльні характеристики розбіжностей між італійською «старою» школою та франко-німецькою «новою» школою у працях Габріеле Фантоні.
6. Мануель Гарсія молодший та Жільбер Луї Дюпре, як перші наукові дослідники мистецтва вокалу.
7. Еволюція виконавської традиції та композиторської творчості у стилі *bel canto*.
8. Методично-виконавські засади застосування *bel canto* у XIX і XX століттях у працях Франческо Ламперті.
9. Техніка *bel canto* в процесі традиційного та історично інформованого виконавства XX – початку XXI століть.
10. Засоби *bel canto* в сучасному виконавстві барокової музики та романтичної італійської опери.

II. Розвиток вокально-виконавського мистецтва в Галичині другої половини XIX — першої половини XX століть.

1. Традиції й осередки вокального виконавства Галичини кінця XVIII – початку XIX століть.
2. Початки розвитку професійного співу в Галичині у 30-тих роках XIX століття.
3. Розвиток вокально-виконавського мистецтва в Галичині другої половини XIX – першої половини XX століть.
4. Консерваторія Галицького (Польського) музичного товариства як провідний осередок вокального професіоналізму середини XIX століття.
5. Франческо Ламперті і Фауста Креспі як італійські наставники галицьких вокальних педагогів і співаків.
6. Методичні засади Юліуса Штокгаузена, Германа Вайссенборна, Анни Бар-Мільденбург та Йозефа Генсбахера у підготовці вокалістів з Галичини до виконання німецького камерно-вокального та вагнерівського оперного репертуару.
7. Львівські приватні школи співу (Подружжя Соувестре-Пасхаліс, З. Козловської, Г. Міски-Олеської, Ч. Заремби, В. Флям-Пломеньського, В. Баронча та ін.)
8. Вплив діяльності Валерія Висоцького на трансформацію вокального виконавства й педагогіки Львова у повноцінну професійну школу.
9. Оперні школи при консерваторії ГМТ та приватному Львівському музичному інституті (Консерваторії ім. К. Шимановського).
10. Вокальні класи М. Сокіл, Л. Улуханової, Р. Любінецького, Д. Йохи та О. Бандрівської у Вищому музичному інституті ім. М. Лисенка у Львові.

III. Вихідці з Львівської вокальної школи на оперних сценах світу та педагоги вокалу зарубіжжя.

1. Вплив діяльності Валерія Висоцького на трансформацію вокального виконавства й педагогіки Львова у повноцінну професійну школу.
2. Соломія Крушельницька: внесок у вокальне виконавство та інспірація оперної творчості.
3. Виконавська та педагогічна діяльність О. Мишуги.

4. Оперне та камерне виконавство М. Менцинського. Засновник школи співу і драматичного мистецтва у Стокгольмі.
5. Питомі здобутки вокально-виконавського мистецтва та педагогіки Іри Маланюк.
6. Олександра Любич-Парахоняк як оперна і камерна виконавиця.
7. Ірина Туркевич – співачка світових оперних сцен та керівниця Українського дитячого театру у Вінніпезі.
8. Вихованці школи Ч. Заремби: М. Голинський З. Дольницький, Т. Терен-Юськів.
9. Євгенія Зарицька як співачка та педагог.
10. Українські співаки доби незалежності як солісти, педагоги, лауреати міжнародних конкурсів (Ольга Пасічник, Зоряна Кушплер та ін.)

IV. Список рекомендованої літератури.

1. Антонович М. Між двома світовими війнами: Спогади: У 2 ч. / Упоряд. О. Долгий. Київ: Поліграфіст, 2003. 540 с.
2. Вокальна педагогіка (сольний спів): підручник / НМАУ ім. П. І. Чайковського. 3-тє вид. К.: Видавець Бихун В. Ю., 2017. 218 с.
3. Антонюк В. Етнокультурний тезаурус вокалістів // Культура і сучасність: Альманах. Київ, 2001. № 2. С. 49–57.
4. Антонюк В. Культурологічний зміст українського вокального мистецтва // Часопис Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського. №1 (1). Київ, 2008. С. 29–41.
5. Антонюк В. Світова слава українського співу в іменах // В. Г. Антонюк Вокальна педагогіка (сольний спів): Підручник. Київ, 2017. С. 87–97.
6. Антонюк В. Формування української вокальної школи: історико-культурний аспект. Київ: Українська ідея, 1999. 24 с.
7. Бандрівська О. Співак, Богом вибраний (про М.Голинського) // Українські співаки у спогадах сучасників / Автор-упор. І.Лисенко. К.: РАДА, 2003. С. 474–475.

8. Бандрівська О. Спогад про професора Любинецького // Українські співаки у спогадах сучасників / Автор-упор. І. Лисенко. К.: РАДА, 2003. С. 347–348.
9. Барнич Я. Шкільний театр у Станиславові // Альманах Станиславівської землі / Ред-упор. Богдан Кравців. Нью Йорк–Торонто–Мюнхен: Друкарня Петра Белея, 1975. XV. С. 592–594.
10. Берегова О. Музично-виконавські школи України: етапи становлення у ХХ столітті // Наук. вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Вип. 67. Музична культура України 20–30-х років ХХ ст.: тенденції і напрями. Київ, 2008. С. 131–150.
11. Бойко А. Вокальний стиль bel canto як провідний метод сучасної освіти. // Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Сер.: Педагогічні науки. 2015. Вип. 139. С. 221–224.
12. Булат Т. Концертне життя: друга половина ХІХ ст. // Історія української музики в 6 томах. Друга половина ХІХ ст. / відп. ред. Т. П. Булат. Т. 2. Київ: Наукова думка, 1989. С. 346–377.
13. Ващенко Н. Взаємодія італійської та національної традицій у педагогічних системах Валерія Висоцького та Олександра Мишуги // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб. наук. праць. Київ: ТОВ ВД «ЕКМО», 2013. Вип. 7. С. 314–322.
14. Видатний співак Олександр Мишуга. Спогади. Львів : Каменяр, 1961. 119 с.
15. Витвицький В. З династії золотих голосів [Іра Маланюк] // В. Витвицький За океаном: Зб. ст. / Ред.-упор. Ю. Ясіновський. Львів: Львів. орг. Спілки композиторів України, Музикозн. комісія НТШ, 1996. С. 32–34.
16. Вишнеvsька С.; Шевченко Н. Вплив знаменитих співаків діаспори на розвиток українського вокального виконавства (на прикладі творчості Іри Маланюк) // Актуальні питання гуманітарних наук. 2021. Вип. 40. Т. 1. С. 74–78.
17. Відкритий конкурс вокального мистецтва імені Іри Маланюк. URL: <http://www.mvk.if.ua/anons/49059> (дата звернення 27.11.2023).

- 18.Відома українська оперна співачка Іра Маланюк. URL: <https://www.yusypovych.com/ukr/ukrajinski-operni-spivaky-Malanyuk/> (дата звернення 23.10.2022).
- 19.Гнидь Б. П. Історія вокального мистецтва: Підручник. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського, 1997. 320 с.
- 20.Головащенко М. Співачка світової слави Ірина Маланюк // Громада. 2008. № 5 (97). Вересень–жовтень.
- 21.Головащенко М. Соломія Крушельницька. Київ: Музична Україна, 1978. 78 с.
- 22.Гординська-Каранович Д. В Іри Маланюк. // Our life/Наше життя. 1954. № 8. С. 9.
- 23.Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації ХІХ–ХХ століття. Київ: Генеза, 1996. 356 с.
- 24.Грищенко Ю. В. Історичні витoki розвитку професійної вокальної освіти в Україні // Наукові записки: зб. наук. ст. / Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова / [уклад. П. В. Дмитренко, О. Л. Макаренко]. Київ, 2001. Вип. 39. С. 63–68.
- 25.Дідик Т. Вправи для постановки голосу і розвитку вокальної техніки (на основі уртекстів доцента Львівської консерваторії Одарки Бандрівської). Львів: Вид-во «КРАЙ», 2004. 58 с.
- 26.Драч І. Феномен класичного бельканто в італійській опері // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти. 2006. № 17. С. 166–175.
- 27.Жилкіна Л. Л. О. Улуханова – професор ЛДК. Нарис. Львів, [ЛДМА], 1990. 9 с.
- 28.Жишкович М. А. Освітньо-педагогічні аспекти розвитку вокального мистецтва Львова (друга половина ХІХ – перша половина ХХ ст.) / Монографія. Львів: Сполом, 2012. 256 с.
- 29.Жишкович М. А. Львівська вокальна школа другої половини ХІХ – першої половини ХХ століття: дис. ... канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 – музичне мистецтво / Львівська державна музична академія ім. М. В. Лисенка. Львів, 2006. 246 с.

- 30.Зубеляк М. Олександр Мишуга – педагог // Науковий Вісник Українського Університету в Москві = Научный Вестник Украинского Университета в Москве. – Москва; Львів: СПОЛОМ, 2004. Т. VI. С. 28–30.
- 31.Казарцева Т. Каммерзенгерін Іра Маланюк: «Я українка з Галичини» // Українська музика : Науковий часопис. Львів: 2017. № 4 (26). С. 113–120.
- 32.Карась Г. Збереження і популяризація творчої спадщини Василя Барвінського митцями українського зарубіжжя // Українська музика (Львів). 2018. № 4 (30). С. 36–46.
- 33.Карась Г. Культурно-мистецьке життя українців Станиславова та Станиславівщини періоду Другої світової війни // *Wojna zmieniła wszystko: Stanisławów i Ziemia Stanisławowska w dobie wojny, okupacji i «wyzwolenia» (1939–1945). Tom 2: Administracja – Kultura. Warszawa – Iwano-Frankiwnsk, 2019. С. 163–182.*
- 34.Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття: монографія. Івано-Франківськ : Тіповіт, 2012. 164 с.
- 35.Карась Г. Основні етапи розвитку музичної культури української діаспори // Вісник Прикарпатського університету: Мистецтвознавство. 2004. Вип. VI. Івано-Франківськ: Плай, 2004. С. 3–12.
- 36.Кирик О. Тонкощі взаємин Олександра Мишуги та Соломії Крушельницької // За вільну Україну плюс: Тижневик. Львів. № 15 (843). 1.07.2021. С. 11.
- 37.Кияновська Л. Галицька музична культура ХІХ – ХХ століття: навчальний посібник. Чернівці: Книги ХХІ, 2007. 424 с.
- 38.Кияновська Л. Музичні сторінки діяльності українського товариства «Січ» у Відні // Українсько-австрійські культурні взаємини другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Київ–Чернівці, 1999. С. 182–194.
- 39.Комаревич І. Л. Психологічні та соціоісторичні компоненти музично-сценічної життєтворчості Соломії Крушельницької: дис. ... канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 – музичне мистецтво / Львівська національна музична академія ім. М. В. Лисенка. Львів, 2016. 169 с.

40. Крамар Р. Ціна триумфу: Що змусило примадонну Соломію Крушельницьку покинути сцену Великого театру у Варшаві? // Українознавчий альманах / Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Вип. 18. Київ, 2015. С. 236–240.
41. Крушельницька Л. Рубали ліс... Спогади галичанки. 4-те вид. Львів: Астролябія, 2018. 576 с.
42. Лисенко І. Музики сонячні дзвони // Статті, рецензії, спогади. Київ: Рада, 2004. 390 с.
43. Логойда М. Зірка світових сцен (до 90-річчя від дня народження Іри Маланюк, 1919–2009) // Митці Львівщини: Календар знаменних і пам'ятних дат на 2009 рік. Львів, 2009. С. 20–28.
44. Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії, виступи: у 2 т. / Упорядкув., ред. З. Штундер. Львів: Вид-во М. Коць, 2000. 815 с.
45. Людкевич С. Олександр Мишуга як артист і вчитель співу // Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії, виступи. Т. 1. Львів: Вид-во М. Коць, 1999. С. 430–438.
46. Мазепа Т. Галицьке Музичне Товариство у культурно-мистецькому процесі XIX – початку XX століття : дис. ... докт. мист ва: спец. 26.00.01. Львів–Київ, 2018. 568 с.
47. Мазепа Л. Перше музичне товариство у Львові // Музика (Київ). 1977. № 1. С. 27–28.
48. Мазепа Л.; Мазепа Т. Шлях до музичної академії у Львові: у 2-х томах. Т. 2: Від Консерваторії до Академії (1939–2003). Львів: Сполом, 2003. 200 с.
49. Максимюк С. З історії українського звукозапису та дискографії. Львів–Вашингтон: Видавництво Українського Католицького Університету, 2003. 287 с.
50. Маланюк І. Голос серця: Автобіографія співачки / Пер. з нім. Алла Ільницька. Львів: Видавництво Collegium musicum, 2001. 306 с.
51. Медведик П. Діячі української музичної культури (Матеріали до біо-бібліографічного словника) // Записки НТШ. Т. ССХХVI. Праці музикознавчої комісії. Львів: НТШ, 1993. С. 370–455.

52. Модест Менцинський: Спогади. Матеріали. Листування / [упор. М. Головащенко]. Київ: Рада, 1995. 462 с.
53. Музично-меморіальний музей Соломії Крушельницької у Львові: 31 січня – 1 березня 2019 р., виставка «Голос серця» Іри Маланюк, до 100-річчя від дня народження співачки URL: <http://www.salomeamuseum.lviv.ua/news/360.htm> (дата звернення 15.02.2022).
54. Мухіна Л. Українське вокальне виконавство у контексті європейської оперно-вокальної культури кінця XIX – початку XX століття : дис. ... докт. філософії : спец. 025 – музичне мистецтво / Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. Суми, 2021. 232 с.
55. Німилович О.; Філоненко Л. Виконавсько-педагогічні традиції у творчості славетних співачок Соломії Крушельницької й Ірини Маланюк // Молодь і ринок: Щомісячний наук. пед. журнал / Дрогобицький держ. пед. ун-т. Дрогобич. 2013. № 9 (104). С. 44–48.
56. Олександр Мишуга. Спогади. Матеріали. Листування / Упор., вст. стаття та прим. М. Головащенко. К.: Муз. Україна, 1971. 780 с.
57. Олесницький Б. Наші лікарі // Альманах Станиславівської землі. Нью-Йорк–Торонто–Мюнхен, 1975. С. 603–613.
58. Павлишин С. Зірка, незнана на батьківщині. // Музика. 1992. № 1. С. 22–23.
59. Павлишин С. Іра Маланюк – оперна співачка зі світовим ім'ям. // Український світ. 1999. Спецвипуск. С. 17.
60. Павлишин С. Іра Маланюк – світове ім'я. // Україна і світ. 1999. 14 жовт.
61. Павлишин С. Історія однієї кар'єри. Львів: Вільна Україна, 1994. 108 с.
62. Павлишин С. Історія однієї кар'єри / 2-е вид., допов. Львів: Ліга Прес, 2012. 189 с.
63. Павлишин С. Історія однієї кар'єри / 3-е вид. Львів: Простір М, 2019. 189 с.
64. Павлишин С. Клим Чічка-Андрієнко та Іра Маланюк. // Musica Galiciana. Музика Галичини. Том VI / Ред.-упор. О. Зелінський. Львів: ЛДМА ім. М. В. Лисенка, 2001. С. 55–58. (Наук. зб. ЛДМА ім. М. В. Лисенка; Вип. 5).

- 65.Павлишин С. Через півстоліття: Повернення славної співачки І. Маланюк до Львова. // Високий Замок. 1994. 12 трав.
- 66.Паламарчук О. Триумфи і розчарування. Музичні вистави львівських театрів початку ХХ ст. // Вісник Льв. Ун-ту. Серія Мистецтвознавство. 2004. Вип. 4. С. 45–62.
- 67.Пасічник Р. «Най там і громи б'ють на мене, я беруся за роботу!», або Як гартувався характер Соломії Крушельницької. 28.06.2017. URL : <https://photo-lviv.in.ua/naj-tam-hromy-byut-na-mene-ya-berusya-za-robotu-abo-yak-hartuvavsya-harakter-solomiji-krushelnitskoji/> (дата звернення 19.03.2023).
- 68.Пасічник Р. Таємнича Фауста Креспі, або Про що мовчить музейна світлина. 18.10.2017. URL : <https://photo-lviv.in.ua/tajemnycha-fausta-krespi-abo-pro-schomovchyt-muzejna-svitlyna/> (дата звернення 25.07.2022).
- 69.Проців Л. Й. Історія музичної педагогіки в Україні: феномен мистецьких династій // Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі : Науковий журнал / Київський ун-т ім. Бориса Гринченка. Київ. № 5. 2020. С. 16–23.
- 70.Сабат-Свірська М. Михайло Голинський – героїчний тенор // Українські співаки у спогадах сучасників / Автор-упор. І. Лисенко. К.: РАДА, 2003. С. 478–480.
- 71.Свобода Н. Олександр Мишуга і його новаторські педагогічні принципи // Вісник Львівського університету. Серія мистецтвознавство. 2003. Вип. 3. С.137–145.
- 72.Сердюк О. Іра Маланюк: на шляху до Ріхарда Вагнера // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти: зб. наук. статей. Харків, 2015. Вип. 43. С. 111–121.
- 73.Скаврон Б. Королева опери зі Станиславова // Zbruch. 2014. 26.06. URL: <https://zbruc.eu/node/23967> (дата звернення 25.07.2022)
- 74.Словник музичної термінології: Проєкт. Харків–Київ: Державне видавництво України, 1930. 135 с.

75. Соломія Крушельницька [: генеалогічне дерево]. URL : <https://uk.rodovid.org/wk/%D0%97%D0%B0%D0%BF%D0%B8%D1%81:268193> (дата звернення 25.04.2023).
76. Соломія Крушельницька: Спогади. Матеріали. Листування, у 2-х част. Ч. 1: Спогади / вступ. ст., упор., прим. М. Головащенко. Київ: Музична Україна, 1978. 398 с.
77. Соломія Крушельницька. Спогади. Матеріали. Листування, у 2-х част., Ч. 2: Матеріали. Листування. / вступ. ст., упор., прим. М. Головащенко. Київ: Музична Україна, 1979. 447 с.
78. Соломія Крушельницька та світовий музичний простір / [ред.-упор. О. Смоляк]. Тернопіль : Астон, 2007. 188 с.
79. Старицький М. (Miro Scala). Перший тенор Королівської Опери «Ля Моне» в Брюсселі: автобіографічні нариси / ред., упоряд. і допов. на основі джерельних матеріалів І. Соневицький. Львів: [б.в.], 2000. 95 с.
80. Стахевич О. Вчення про співацький голос в оперній культурі Італії XVII-XVIII століть // Музична культура Італії та Франції: від бароко до романтизму (проблеми стилю та міжкультурних контактів): Зб. наук. праць Київської державної консерваторії. К., 1991. С. 26–40.
81. Сторінки історії Львівської державної музичної академії ім. М. В. Лисенка. До 150-річчя заснування академії. Львів: СПОЛОМ, 2003. 256 с.
82. Тихобаєва Г. «Ви у своєму дебюті не були дебютанткою» // Соломія Крушельницька: шляхами тріумфів: Статті та матеріали. Тернопіль: Джура, 2008. С. 42–47.
83. Українські співаки у спогадах сучасників / [автор-упорядник І. Лисенко]. Київ: Рада; Київ–Львів–Нью-Йорк: Вид-во М. П. Коць, 2003.
84. Філоненко Л.; Німилович О. Соломія Крушельницька – Ірина Маланюк: спадкоємність музично-педагогічних традицій // Соломія Крушельницька та українська духовність: зб. ст. Тернопіль, 2012. С. 98–117.
85. Циганкова А. Львівська вокальна школа XX століття : Магістерська робота / Вінницький держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2019. 65 с.

86. Чабаненко Е. [Рецензія на продукції учнів клас співу проф. Од. Бандрівської й Л. Улуханової]. Хроніка й рецензії // Українська музика. 1939. Ч. 4. (26). С. 115–116.
87. Чарнецький С. Нариси історії українського театру в Галичині. Львів: Накладом фонду «Учітеся, брати мої». ч. 11 (1). 1934. 253 с.
88. Черкашина М. Опера ХХ століття: нариси. Київ: Музична Україна, 1981. 208 с.
89. Чінберг М. Педагог, якому не було рівних навіть в Італії // Олександр Мишуга. Спогади. Матеріали. Листи / Упор. М. Головащенко. К.: Муз. Україна, 1971. С. 284–290.
90. Чоповський В. Духовний поступ нації: Культурно-мистецька діяльність української інтелігенції Західної України у 20–30-ті роки ХХ століття. Львів: Край, 1993. 50 с.
91. Шуляр О. Історія вокального мистецтва: У 2-х ч. / Ч. 1. Вид. 2-ге. Івано-Франківськ : Вид во Прикарп. нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 2014. 391 с.; Ч. 2. Івано-Франківськ: Плай, 2012. 360 с.
92. Шуневич Є. Розвиток професійного вокального мистецтва на Західній Україні у другій половині ХІХ – ХХ ст. // Наукові записки Тернопільського педагогічного університету ім. В. Гнатюка та Національної музичної академії ім. П. Чайковського. Вип. 1 (12). Серія: Мистецтвознавство. – Тернопіль; Київ, 2004. С. 57–62.
93. Abbate C. *Unsung Voices: Opera and Musical Narrative in the Nineteenth Century*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1991. 228 p.
94. Allanbrook W. J. *Rhythmic Gesture in Mozart: Le Nozze di Figaro and Don Giovanni*. Chicago and London : University of Chicago Press, 1983. 408 p.
95. Bayreuth eröffnet drei Tage vor Salzburg. // Salzburger Nachrichten. 1952. 8 j. № 68. 21.07. s. 8.
96. Beaumarchais P.-A. *The Figaro Trilogy: The Barber of Seville, The Marriage of Figaro, The Guilty Mother*. / Transl. and ed. David Coward. Oxford : Oxford University Press, 2003. 352 p.

97. «Bel canto» – voce compilata dal tenore Giacomo Lauri-Volpi. // Enciclopedia della musica. Milano: Ricordi. 1963. 630 pp.
98. Bellincioni G. Scuola di canto. Paris-Berlin: A. Fürstner, 1912: 3 vv. 112 s.
99. Berry W. Text and Music in the Alto Rhapsody // Journal of Music Theory. 27(2), 1983. P. 239–253.
100. Burney C. A General History of Music. From the Earliest Ages to the Present Period: in 4 vv. Vol. 2. London: J. Robson. 1935. 603 p.
101. Burney C. A General History of Music. From the Earliest Ages to the Present Period: in 4 vv. Vol. 4. London: Robson and Clark, 1789. 685 p.
102. Corte A., Gatti G. M. Voce «Bel canto». // Dizionario di Musica. Torino: Paravia & C., 1956. 707 p.
103. Costa A. Considerazioni sopra l'arte del canto in generale. London: G. Schulze, 1824. 115 p.
104. Dean W. Handel's Operas, 1726–1741. Woodbridge – New York: Boydell Press, 2006. 565 p.
105. [Dr. Dw]. «Cosi fan tutte». Neubesetzungen. Neue Zeit. Arbeiterwille (Graz). 1946 № 14. 17. 01. S.2
106. Duey P. A. Bel Canto in Its Golden Age – A Study of Its Teaching Concepts. New York: King's Crown Press, 1951. 232 p.
107. Eidsheim N. S. Race and the aesthetics of vocal timbre // Rethinking Difference in Music Scholarship. Cambridge: Cambridge University Press, 2014. P. 338–365.
108. Fantoni G. Storia universal del canto. T. 1–2. Milano: Natale Battezzati, 1873. T. 2. 318 p.
109. Festabend zu Gunsten der Notleidenden von Groß-Graz im Opernhaus statt. Grazer Volkszeitung. 1945. № 175. 19.12. s. 1.
110. Floros C. Diener am Werk: Der «Dirigenten-Lehrer» Hans Swarowsky // Das Orchester. 2009. Nr. 2. S. 34–38.
111. Forte A. Motive and Rhythmic Contour in the Alto Rhapsody // Journal of Music Theory. 27(2), 1983. P. 255–271.

112. García M. P. R. *École de Garcia: Traité complet de l'art du chant en deux parties*. Paris: Chez l'Auteur etc., 1847. 1 p.: 83 p., 2 p.: 107 p.
113. Garlington, Aubrey S. Jr. *Harzreise als Herzreise: Brahms's Alto Rhapsody // The Musical Quarterly*. 69 (4), Fall 1983. P. 527–542.
114. Hadlock H. *The Career of Cherubino, or the Trouser Role Grows Up // Siren Songs: Representations of Gender and Sexuality in Opera / Ed. Mary Ann Smart*. Princeton, N.J. : Princeton University Press, 2000. P. 67–72.
115. Hellmer H. «Ein Maskenball». *Oper von Giuseppe Verdi. // Neue Zeit. Arbeiterwille (Graz)*. 1946.16.03. S.2.
116. Ira Malaniuk – *Die berühmte Stimme: Sängerportrait*. 20.07.2008. URL: <https://www.tamino-klassikforum.at/index.php?thread/8568-ira-malaniuk/> (дата звернення 11.12.2023).
117. *Johannes Brahms in seinen Schriften und Briefen*. Berlin : Bernhard Hahnefeld Verlag, 1943. 480 s.
118. [K-mn.]. *Musikalische Plauderstunde. // Neue Zeit. Arbeiterwille (Graz)*. 1950. № 113. 16. 05. S. 2.
119. Kijanowska-Kaminska L. *Ukrainska szkola wokalna we Lwowie w pierwszej polowie XX wieku // Problemy pedagogiki wokalnej. Zeszyt naukowy № 70*. Wroclaw : Akademia muzyczna im. Karola Lipinskiego, 1997. S. 119–128.
120. Kimbell D. *Operatic Variations on an Episode at the Hellespont // Cultural Responses to the Persian Wars: Antiquity to the Third Millennium / Ed. By E. Bridges et al*. Oxford – New York: Oxford University Press, 2007. P. 201–230.
121. Komorowska M. *Głosów pięknych u nas pod dostatkiem // Ruch muzyczny*. 2022. № 11. URL: <https://ruchmuzyczny.pl/article/2226-glosow-pieknych-u-nas-pod-dostatkiem> (дата звернення 19.12. 2022).
122. Kramer R. *Cherubino's Leap: In Search of the Enlightenment Moment*. Chicago : The University of Chicago Press, 2016. 224 p.
123. *Kurze Kulturnachrichten. // Neue Zeit. Arbeiterwille (Graz)*. 1947. № 136. 17.07. s. 2.

124. Lamperti F. Guida teorico-pratica-elementare per lo studio del canto. Milano-Napoli: G. Ricordi & C., 1864. 64 p.
125. [Liebl]. Von neuer Musik. Wiener Kurier. 1945. № 10. 6.09. S. 2.
126. Lauri-Volpi G. Cristalli viventi. Roma: Atlantica, 1948. 311 p.
127. Lauri-Volpi G. Gli otto punti essenziali del sistema del Bel canto. Santa Cecilia, Roma. 1960. Aprile. P. 92–102.
128. Malaniuk I. Stimme des Herzens: Autobiographie einer Sängerin. Wien: Ibero Verlag, 1998. 255 S.
129. Martin-Erstaufführung in Graz. Märzendorfer dirigierte das Oratorium «Golgotha». Wiener Kurier. 1951. 20.03. j. 7. № 66. s. 4.
130. Mazepa L. Adam Didur we Lwowie. Wrocław: Akademia muzyczna im. Karola Lipińskiego, 2002. 262 s.
131. Powers H. S. «Il Serse trasformato» // Musical Quarterly. Vol. 47 (1961) № 4. P. 481–92; Vol. 48 (1962). № 2. P. 73–92.
132. Preussner E. Die Sommerakademie des Mozarteums. // Österreichische Musikzeitschrift. 1963. Bd. 18. Hft. 7–8. S. 25–27.
133. Radioprogramm. // Volkswille. 1949 № 2. 4.01. s. 4.
134. Ravizza V. Sinfonische Chorwerke // Brahms Handbuch / Wolfgang Sandberger Hrsg. Gemeinschaftsausgabe J. B. Metzler'sche Verlagsbuchhandlung und Bärenreiter: Stuttgart, 2009. S. 278–302.
135. Reiss J. W. Polscy śpiewacy i polskie śpiewaczki / Seria: Wiedza Powszechna: tom 17. Cykl: Muzyka i muzycy polscy: zeszyt 16. Łódź: Czytelnik, 1948. 28 s.
136. Reynolds Ch. Brahms Rhapsodizing: The Alto Rhapsody and Its Expressive Double // The Journal of Musicology. 2012, 29(2). P. 191–238.
137. Rogers C. K. The Philosophy Of Singing. New York : Harper & Brothers Publishing, 1893. XV+218 p.
138. Różycka S.; Karaś H. Królowa światowej opery rodem ze Stanisławowa. // Kurier Galicyjski (Warszawa). Nr. 2 (318). 1–14.02.2019. S. 19–20.
139. Schweitzer L. und S. Ira Malaniuk: Stimme des Herzens: Autobiographie einer Sängerin / Hrsg. Andreas Schmidt. 10.11.2020. URL : <https://klassik->

begeistert.de/ira-malaniuk-stimme-des-herzens-autobiographie-einer-saengerin-teil-1/ ; <https://klassik-begeistert.de/ira-malaniuk-stimme-des-herzens-autobiographie-einer-saengerin-teil-2/>

140. Sendergruppe Alpensland. // Neue Zeit. Arbeiterwille (Graz). 1946. № 110. 17.05. s. 3.
141. Sendergruppe Rot Weiss Rot. // Wiener Kurier. 1951. 7 j. № 194. 23.08. s. 6.
142. Städtische Bühnen. Opernhaus. // Grazer Volkszeitung. 1945. 12. 12. S.3.
143. Stark James A. Bel Canto. A History of Vocal Pedagogy. Toronto: University of Toronto Press, 2003. 325 s.
144. Swarowsky H. Wahrung der Gestalt: Schriften über Werk und Wiedergabe, Stil und Interpretation in der Musik. Wien : Universal Edition, 1979.
145. Toft R. Bel Canto: A Performer's Guide. Oxford: Oxford University Press, USA, 2012. 288 s.
146. Wagner-Festspiele in Brüssel. // Die Weltpresse. 1950. 6 j. № 296. 21.12. s. 6
147. Was gibt es im Radio zu hören? Senderverzeichnis. Sendergruppe Rot-Weiss Rot. Wiener Kurier. 9 j. № 222. 1953. 25. 09. s. 6.
148. Webster J. The Alto Rhapsody: Psychology, Intertextuality, and Brahms's Artistic Development // Brahms Studies. 3 / Ed. David Brodbeck. Lincoln : University of Nebraska Press, 2001. P. 19–46.
149. Wiener Autorenabende. // Neues Wiener Tagblatt (Tages-Ausgabe). 1944. j. 78. № 108. 19.04. s. 3.
150. Wolff E. La décadence du bel-canto et sa renaissance par la formation rationnelle de la voix. Paris: Fischbacher; Bruxelles: Schott, 1908. 48 p.
151. Wysocki W. Dziesięć przykazań dla młodego śpiewaka. Wiadomości artystyczne: dwutygodnik poświęcony muzyce, teatrowi, literaturze i sztuce. Lwów. Rok IV. № 13-14. 10-20.07.1900.